

W.F. Hermans. *In de mist van het schimmenrijk. Fragmenten uit het oorlogsdagboek van de student Karel R.* Uitgave van de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek ter gelegenheid van de Boekenweek 1993

Martin van Amerongen. *Mijn leven zijn leven. Over biografiën, autobiografiën, hagiografiën en anti-biografiën.* Idem

Aan gevoel voor ironie heeft men kennelijk geen gebrek bij de CPNB: uitgerekend aan W.F. Hermans het boekenweekgeschenk toevertrouwen, terwijl de autobiografie en de biografie tot thema van de week zijn gekozen. Iedereen weet zo langzamerhand dat Hermans met egodocumenten, althans in literaire zin, niet veel op heeft.

Het 'oorlogsdagboek' dat hij heeft geschreven onder de titel *In de mist van het schimmenrijk* is dan ook in werkelijkheid een novelle. Het heeft alleen, in de beste romantische traditie, de vorm van een dagboek. Door de schrijver zou het na de bevrijding zijn teruggevonden, terwijl volgens het obligate naschrift nooit is opgehelderd 'hoe het met de dagboekschrijver zelf is afgelopen'.

Niettemin wordt er alom weer vlijtig gespeculeerd over de autobiografische elementen van het verhaal. Maar heel wat interessanter is de mededeling (door Hermans gedaan in het interview met *de Volkskrant* van vorige week) dat dit dagboek afkomstig is uit een tijdens de oorlog geschreven manuscript, dat nooit werd gepubliceerd maar wel de basis is geweest van onder andere *De tranen der acacia's* en *De donkere kamer van Damokles* - Hermans' *Kind tussen vier vrouwen* met andere woorden.

De verwantschap met beide genoemde romans springt onmiddellijk in het oog. De novelle speelt in het voorlaatste jaar van de oorlog en loopt tot in de hongerwinter. Een barre tijd, vol tragiek en melodrama, die volmaakt aansluit bij Hermans' zoals bekend weinig optimistische wereldbeeld. De student Karel R., schrijver van het dagboek, is een echte hermansiaanse anti-held, zijdelings betrokken bij het verzet, maar tegelijkertijd doordrongen van de vergeefsheid en onbeduidendheid van zijn daden.

Karels illegale activiteiten getuigen van een aandoenlijk amateurisme, maar vervullen hem niettemin (omdat er een echte dode bij is gevallen) met hinderlijke schuldgevoelens die zich evenzeer tegen de buitenwereld als tegen hemzelf keren. 'Onverdacht zijn en toch schuldig tussen iedereen in', zo vat hij zijn eigen toestand op 30 april 1944 lucide samen.

In een sfeer van wantrouwen en verraad ontrolt zich een liefdesgeschiedenis met een telefoniste, waarin dezelfde elementen al even nadrukkelijk aanwezig zijn. Madelon is, terwijl zij zich aan hem geeft, verloofd met een ander, zonder een eenduidige keuze te kunnen of willen maken. In de liefde blijkt de arme Karel niet minder machteloos te zijn dan in de oorlog, waarvan de gruwelijke ernst in de 'mist van het schimmenrijk' aan het oog wordt onttrokken, zij het nooit helemaal.

Door het oorlogsgeweld verliest Karel zijn ouders en daarmee zijn 'oorsprong'; zijn vrienden zijn naar Duitsland vertrokken als dwangarbeiders, zitten in de gevangenis, zijn doodgeschoten of zijn verdwenen in de onderduik - net als hij zelf. Afgesloten van iedere normaliteit, beklagt hij zijn 'mislukte leven', dat door de

vergelijking met het veel grotere leed van anderen (de joodse onderduiker Olaf bijvoorbeeld) alleen maar moeilijker te dragen valt. Het maakt van hem een querulant en een zelfkweller, een medeplichtig slachtoffer van wat hij bij gebrek aan een beter woord het 'noodlot' noemt.

Wie *De tranen der acacia's* en *De donkere kamer van Damokles* kent, zal niet veel nieuws vinden. Maar een bezwaar is dat allerm minst. Want de oorlog weet op de een of andere manier het beste uit de schrijver Hermans naar boven te halen. *In de mist van het schimmenrijk* doet nauwelijks onder voor de eerdere romans en verhalen die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gesitueerd. Ik kan de CPNB daarom alleen maar dankbaar zijn dat zij Hermans ertoe heeft gebracht nu ook dit verhaal aan de openbaarheid prijs te geven.

Minder dankbaarheid verdient zij helaas voor het traditionele essay, gewijd aan het thema van de Boekenweek. De auteur is Martin van Amerongen, die in *De Groene* van vorige week zijn niet anders dan slaafs te noemen bewondering voor Hermans etaleerde, maar die in *Mijn leven zijn leven* niet te beroerd blijkt om van de verhalenbundel *Paranoia* een roman te maken.

Dezelfde slordigheid tekent het hele essay, dat deze benaming amper verdient. Van Amerongen heeft eenvoudigweg zijn kaartenbakken leeggeschud en wat toen te voorschijn kwam met zoveel oubollige leutigheid aan elkaar gekletst, dat het onbegrijpelijk wordt waarom hij zo nodig wijlen Godfried Bomans diens 'gedateerde grappigheden' en 'piasserij' moet verwijten.

Het enige voordeel van het boekje is dat het veel namen en titels bevat. Lezers die nog niet weten wat zij tijdens de Boekenweek moeten kopen om Hermans' kleine meesterwerk te verwerven, worden door Van Amerongen uit de brand geholpen.

(*de Volkskrant*, 12-3-1993)